

Република Србија
Министарство просвете
Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања

Образовни стандарди за крај обавезног образовања
за наставни предмет

МУЗИЧКА КУЛТУРА

Ана Тупањац
Бланка Богуновић
Нада Ивановић
Јелена Ђуровић
Зорица Тубин
Драгана Нешић

Београд, 2010.

Образовни стандарди за крај обавезног образовања за наставни предмет Музичка култура

Издавач:

Министарство просвете Републике Србије
Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд

За издавача:

др **Жарко Обрадовић**, министар просвете
мр **Драган Банићевић**, директор Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања

Уредник:

Ана Тупањац, МШ „Коста Манојловић”, Земун

Образовни стандарди за крај обавезног образовања развијани су у периоду од 2005. до 2006. године у оквиру пројекта **Развој школства у Републици Србији** – пројектна компонента **Развој стандарда и вредновање**. Национални просветни савет донео је, 19. 05. 2009. године, Одлуку о усвајању Образовних стандарда за крај обавезног образовања (број: 401-00-13/71/2009-06).

САДРЖАЈ

УВОД.....	5
Области	6
Нивои постигнућа.....	7
Музичка култура - стандарди.....	8
Област: 1. Знање и разумевање	8
Област : 2. Слушање музике.....	9
Област: 3. Музичко извођење.....	10
Област: 4. Музичко стваралаштво	10
Области и одреднице.....	11
ОБЛАСТ (1): ЗНАЊЕ И РАЗУМЕВАЊЕ	11
Елементи музичке писмености	13
Музички инструменти, извођачки састави	15
Епохе.....	16
Музичко-сценска и концертна музика.....	16
Жанрови	17
Народна музика	19
ОБЛАСТ (2): СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ.....	21
Музичка писменост	23
Инструменти, гласови, састави.....	24
Епохе	25
Музичко-сценска и концертна музика.....	25
Жанрови	26
Народна музика	28
ОБЛАСТ (3): МУЗИЧКО ИЗВОЂЕЊЕ	29
ОБЛАСТ (4): МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	31
Кода.....	34

УВОД

Музика је представљала незаобилазни сегмент образовања још у најстаријим цивилизацијама. Сматрана је витално значајном за развој човековог бића – духа, тела, морала. На првим универзитетима, а и касније, музика је подучавана паралелно са физиком, астрономијом и математиком у духу античке питагорејске мисли. Музика је играла виталну улогу у праисторијским ритуалима и данас је саставни део свакодневног живота. Звук је први комуникациони канал човека - беба у мајчиној утроби слуша читавим својим телом и учи прве лекције језика и културе.

Наука данас недвосмислено истиче изузетну развојну улогу музичке стимулације наглашавајући важност оптималне повезаности *музичког четверства*: знања, аперцепције (слушање музике са разумевањем), извођења и стваралаштва. Музика је аутентични медијум човековог изражавања, кроз који се учи мотивисано, са задовољством и изазовом и овладава аналитичким, критичким и креативним мишљењем. Допринос музике општем, когнитивном, емоционалном и социјалном развоју, као и развоју креативних потенцијала одражава се и у другим областима општег наставног програма и омогућава остварење високог академског учинка. Посматрано кроз призму крајњег циља музичког образовања, музика представља средство за изградњу и развој капацитета ученика, који тако постаје особа која мисли, која уме да слуша, да изрази себе, да ствара и тражи *Лепу* у животу.

Посебност музике у односу на друге предмете јесте у томе што се она и *догађа*, непосредно доживљава за време самог наставног процеса. Настава музике пружа искуство јединственог естетског доживљаја, који је њен неодвојиви део и чини је специфичном у односу на већину предмета у општем наставном програму. Ова преимућства музике имају трансферну вредност за свакодневни, ваншколски живот, што и јесте циљ образовног процеса (релевантност и применљивост знања). Уметност је јединствени медијум у коме се разлике међу људима сматрају предностима – оне су огледало оригиналности, јединственог израза, нових, квалитетних идеја и креативних решења и индивидуалности. Такав приступ треба развијати и неговати код ученика са циљем да му непознато и различито буду изазови откривања. На когнитивном нивоу, реч је о процесу на чијем крају се налази способност евалуације (вредновања). Ученик стиче потребно знање, уме да анализира и логички повезује (аналитичко мишљење), да изрази своје мисли и развија потенцијал за формулисање алтернативних, креативних решења (креативно мишљење). Фаза евалуације налази се на крају овог процеса – када је ученик у стању да формулише сопствени суд и аргументовано га одбрани (критичко мишљење).

Један од начина да се ови ставови уграде у конкретни контекст наставног процеса предмета Музичка култура у основној школи, представља формулација стандарда. Стандарди су изражени прецизно артикулисаним тврдњама о томе шта ученик треба да зна и уме у области музике по завршетку основног образовања. Они су настали на основу важећег наставног плана и програма као законског оквира. Стандарди су формулисани за сваку од четири области:

1. *Знање и разумевање*
2. *Слушање музике*
3. *Музичко извођење*
4. *Музичко стваралаштво*

Области

Да би ученик овладао сазнајним и естетским аспектом музичког искуства, неопходно је да наставни план покрива четири међусобно повезане области, без којих није могуће квалитетно упознавање са музиком. Знање о музици (на пример, о музичким елементима, инструментима, жанровима, фолклору) није сврсисходно уколико ученик не може то знање да повеже са звуком или музичким примером и да разуме оно што слуша. Тек тада се догађа активна спознаја музике. Музичко искуство није потпуно без чина извођења, те да би ученик стекао потпуни увид у феномен музике, он треба да буде у могућности да изводи музику гласом или на инструментима из сопственог окружења. Музика је производ стваралачког чина, који је огледало процеса настанка музичког дела; дакле, ученик треба, примењујући своје знање, и рационално и искуствено да упозна улогу музичког ствараоца.

Четири области чине органско јединство, које се мора огледати у самом наставном процесу, без обзира на тип наставне јединице. Када се, на пример, обрађују музички елементи, ученици треба да знају како звучи одређена ритмичка фигура, како треба да је изведу, као и да је примене у оквиру стваралачког рада (на основу искуства стеченог увидом у естетски контекст примене тог музичког елемента у различитим музичким делима). Уколико је, на пример, у питању музички инструмент, ученик треба, поред теоријског знања о том инструменту, да га препозна када га чује, да има извођачко искуство производње тона које одговара том типу инструмента (на пример дувачки, трзачки, ударачки¹) и увид у његове изражајне могућности у оквиру естетског контекста (на пример, комични, лирски карактер и слично), на основу чега би могао да га користи у оквиру свог стваралачког рада.

Циљ наставе музике у основној школи није да образује професионалне музичаре, већ да ученику омогући да упозна све виталне димензије музике и то кроз лично искуство, да би могао у потпуности да разуме и доживи музичко дело и учествује у музичком догађају на начин и у степену који сам у будућности одабере. Управо из тог разлога су артикулисане наведене четири области. При томе, акценат није на њиховој класификацији, већ на начинима њихове међусобне повезаности, на шта треба обратити пажњу на сваком часу музичке културе.

Области су артикулисане кроз одреднице које прецизно дефинишу захтеве градива, узимајући у обзир најниже, средње и највише видове ученичких постигнућа (основни, средњи и напредни ниво). У овом приручнику презентоваћемо задатке који је одређени број ученика радио у оквиру тестирања спроведеног по школама широм Србије, у циљу сакупљања података неопходних при изради ових стандарда, илустративне примере и/или упутства са смерницама за рад за сваку област.

¹ Искуство извођења се може остварити на најједноставнији начин: дувачки инструмент–свирање „у лист”, ударачки–сопствено тело, трзачки–дромбуље и слично, уколико услови за коришћење класичних инструмената у школи тренутно не постоје

Нивои постигнућа

У оквиру стандарда дефинисани су следећи нивои постигнућа:

Основни ниво означава елементарни ниво знања о одређеном проблему, овладаност основним појмовима и умећима.² Основни ниво представља одговор на питање *Шта?*

Средњи ниво подразумева аналитичко мишљење у оквиру постојећег знања и логичко повезивање елемената у оквиру одређеног контекста. Средњи ниво представља одговор на питање *Како?*

Напредни ниво означава способност критичког мишљења уз осмишљавање креативних решења у вези са датим проблемом и аргументовано образлагање сопственог суда. Напредни ниво представља одговор на питање *Шта ти можеш?*

Очигледно је да је сваки следећи ниво надоградња претходног, те да се знања и умећа нижег нивоа подразумевају на вишем нивоу постигнућа. Већина ученика (између 80% и 85%) би требало да испуни постигнућа која означава *Основни ниво*, што би у контексту основног музичког образовања значило да поседују елементарно знање о музици. Постигнућа на који указује *Напредни ниво* означавају виши квалитет познавања градива и њега достиже мањи број ученика (између 20% и 25%). *Средњи ниво* је показатељ просечне музичке образованости (око 50% ученика) са потенцијалом развоја ка квалитету знања на *Напредном нивоу*.

У тексту који следи изложићемо стандарде по нивоим постигнућа за све четири области.

² Појмови: «елементарна информисаност» и «основна умећа» су прецизно објашњени у одредницама у оквиру области.

Музичка култура - стандарди

Област: 1. Знање и разумевање

Основни ниво

У области *Знање и разумевање* ученик уме да:

МК. 1.1.1. препозна основне елементе музичке писмености

МК. 1.1.2. опише основне карактеристике

- музичких инструмената и састава
- историјско–стилских периода
- музичких жанрова
- народног стваралаштва

Средњи ниво

У области *Знање и разумевање* ученик уме да анализира повезаност:

МК. 2.1.1. музичких елемената и карактеристика музичких инструмената са музичком изражајношћу (на пример, брз темпо са живахним карактером)

МК. 2.1.2. структуре и драматургије одређеног музичког жанра (на пример, оперски финале са догађајима у драми)

МК. 2.1.3. облика народног музицирања са специфичним контекстом народног живота

Напредни ниво

У области *Знање и разумевање* ученик:

МК. 3.1.1. зна функцију елемената музичке писмености и извођачких састава у оквиру музичког дела

МК. 3.1.2. разуме историјске и друштвене околности настанка жанра и облика музичког фолклора

МК. 3.1.3. критички и аргументовано образлаже свој суд

МК. 3.1.4. уме креативно да комбинује изражајне музичке елементе у естетичком контексту (одређени музички поступак доводи у везу са жељеним ефектом)

Област : 2. Слушање музике

Основни ниво

У области *Слушање музике* ученик уме, на основу слушања музичких примера, да именује:

- МК. 1.2.1. музичке изражајне елементе
- МК. 1.2.2. извођачки састав
- МК. 1.2.3. музичке жанрове
- МК. 1.2.4. српски музички фолклор

Средњи ниво

У области *Слушање музике* ученик уме да:

- МК. 2.2.1. опише и анализира карактеристике звучног примера кроз садејство опажених музичких елемената (на пример, узбуркана мелодија као резултат специфичног ритма, темпа, агогике, динамике, интервалске структуре)
- МК. 2.2.2. препозна структуру одређеног жанра

Напредни ниво

У области *Слушање музике* ученик уме да анализира слушни пример и открије везу опажених карактеристика са:

- МК. 3.2.1. структуралном и драматуршком димензијом звучног примера
- МК. 3.2.2. жанровским и историјско–стилским контекстом звучног примера
- МК. 3.2.3. контекстом настанка и примене различитих облика музичког фолклора

Област: 3. Музичко извођење

Основни ниво

У области *Музичко извођење* ученик уме да:

МК. 1.3.1. пева једноставне дечије, народне или популарне композиције

МК. 1.3.2. изводи једноставне дечије, народне или популарне композиције на бар једном инструменту

Напредни ниво

У области *Музичко извођење* ученик уме да:

МК. 3.3.1. изведе разноврсни музички репертоар певањем и свирањем као солиста и у школским ансамблима.

Област: 4. Музичко стваралаштво

Основни ниво

У области *Музичко стваралаштво* ученик уме да:

МК. 1.4.1. направи музичке инструменте користећи предмете из окружења

МК. 1.4.2. осмисли мање музичке целине на основу понуђених модела

МК. 1.4.3. изводи пратеће ритмичке и мелодијско–ритмичке деонице на направљеним музичким инструментима

МК. 1.4.4. учествује у одабиру музике за дати жанровски и историјски контекст.

Напредни ниво

У области *Музичко стваралаштво* ученик уме да:

МК. 3.4.1. осмишљава пратеће аранжмане за Орфов инструментаријум и друге задате музичке инструменте

МК. 3.4.2. импровизује и/или компонује мање музичке целине (ритмичке и мелодијске) у оквиру различитих жанрова и стилова

МК. 3.4.3. осмисли музику за школску представу, приредбу или перформанс.

Области и одреднице

У складу са наставним програмом за предмет *Музичка култура*, одреднице за сваку област су формулисане са циљем да прецизно артикулишу знања и вештине у оквиру конкретне тематске проблематике, на различитим нивоима постигнућа. Након прегледа одредница за област *Знање и разумевање* биће презентовани задаци, илустративни примери и/или упутства са смерницама за рад за сваку област предмета *Музичка култура*.

ОБЛАСТ (1): ЗНАЊЕ И РАЗУМЕВАЊЕ

Основни ниво	Ученик познаје основне елементе музичке писмености ³ и контекст музичког догађаја.	Елементи музичке писмености
Средњи ниво	Ученик препознаје везу између музичких елемената и музичког израза.	
Напредни ниво	Ученик зна и разуме сложеније елементе музичке писмености ⁴ и њихову изражајну и естетску примену.	
Основни ниво	Ученик познаје основне карактеристике музичких инструмената, гласова, њихову поделу и разликује вокалне, инструменталне и вокално-инструменталне саставе.	Инструменти, гласови и састави
Средњи ниво	Ученик повезује специфичне карактеристике музичких инструмената са музичким изразом.	
Напредни ниво	Ученик зна историјат, литературу, извођаче и специфичне карактеристике музичких инструмената и састава што повезује са естетском применом.	
Основни ниво	Ученик познаје основне карактеристике музике одређених епоха и опште појмове музичко-сценске и концертне музике.	Епохе; Музичко-сценска и концертна музика
Средњи ниво	Ученик познаје најзначајнија дела и представнике стилских епоха; разуме појмове апсолутне и програмске музике, структуру одређених облика музичко-сценске и концертне музике.	
Напредни ниво	Ученик повезује структуралну и драматуршку (и програмску) димензију музичког дела са естетском применом и историјским контекстом.	

³ Основне ритмичке вредности, основна темпа, тонске висине од малог г до е₂, основни динамички распон и партитурне ознаке (сви знаци за понављање, крешендо / декрешендо).

⁴ Дурске лествице: C, F, G, D, молске: a i d; ритмичке вредности: триола, синкопа, пунктирани ритам; динамичке вредности: pp-ff; Presto, Allegro, Andante, Adagio; corona, акценти, успоравање-убрзавање, карактер извођења.

Основни ниво	Ученик познаје основне појмове одређених музичких жанрова.	Жанрови
Средњи ниво	Ученик разуме специфичне карактеристике жанра, структуралне и драматуршке елементе жанровских примера и њихову естетску функцију.	
Напредни ниво	Ученик повезује драматуршке и структуралне елементе са естетском применом и доводи у везу са духом времена. Познаје најзначајније светске и националне представнике.	
Основни ниво	Ученик познаје основне појмове народног стваралаштва, контекст настанка српске народне музике, музичке карактеристике и специфичне саставе. Ученик познаје основне појмове српске народне духовне музике (Осмогласник) и основне карактеристике фолклорне музике других народа.	Народна музика
Средњи ниво	Ученик повезује изражајне елементе народне музике са контекстом њиховог настанка. Препознаје различите видове српског музичког фолклора по географским карактеристикама.	
Напредни ниво	Ученик разликује старију и новију музичку традицију, аутентичну фолкорну музику од 'новокомпоноване' на основу повезивања музичких, текстуалних, извођачких, социјалних и историјских карактеристика.	

Елементи музичке писмености

Основни ниво:

Ученик познаје основне елементе музичке писмености и контекст музичког догађаја.

Пример задатка:

1. Повежи одговарајуће ритмичке вредности са њиховим називом:

2. Пример задатка у вези са контекстом музичког догађаја

Да ли је дозвољено аплаудирати на концерту класичне музике?
Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) да, после сваког става
- б) да, на крају композиције
- в) није дозвољено
- г) да, по жељи

Решење: б) да, на крају композиције

Средњи ниво:

Ученик препознаје везу између музичких елемената и музичког израза.

Квалитет аналитичког мишљења које ученик треба да покаже на овом нивоу постигнућа се огледа у разумевању везе између „музичког материјала” (на пример: ритма, мелодије, извођачког састава) и музичког израза који је резултат њиховог специфичног склопа. На средњем нивоу знања ученик разуме музички ток и посматра га као резултат садејства саставних музичких елемената. У складу са избором одређених елемената, ученик може да препозна специфичност музичког израза (на пример: широка, распевана мелодија и специфичан ритам, високи звучни интензитет–специфична употреба тимпана и лимених дувачких инструмената, убрзавање–начин извођења, темпа).

Пример задатка:

1. Допуни ритмичку вежбу једним од понуђених тактова:
(заокружи слово испред тачног одговора)

a)

b)

c)

d)

Target rhythm:

Решење: б

Овај пример указује на примену аналитичког мишљења у контексту разумевања самог музичког тока: не само препознавање врсте музичких елемената (у овом случају ритмичких вредности), већ и разумевање њиховог функционисања у поретку музичког тока, тј. конкретном музичком контексту.

Напредни ниво:

Ученик зна и разуме сложеније елементе музичке писмености и њихову естетску примену.

Овај ниво постигнућа захтева креативно мишљење, а на основу овладаности претходним нивоима знања, дакле примену знања у естетичком контексту (на пример: Којим музичким средствима би дочарао птицу? Које музичке елементе би одабрао да би постигао драмски карактер музике? Како би музичким средствима дочарао приближавање воја?). Ученик на овом ступњу знања разуме како композитор компоњује, тј. основе стваралачког процеса у музици, може да уочи и објасни како је постигнут одређени музички израз на основу специфичне употребе музичких елемената.

Музички инструменти, извођачки састави

Основни ниво

Ученик познаје основне карактеристике музичких инструмената, гласова, њихову поделу и разликује вокалне, инструменталне и вокално-инструменталне саставе.

Средњи ниво

Ученик повезује специфичне карактеристике музичких инструмената са музичким изразом.

Знање на средњем нивоу постигнућа обухвата познавање музичке изражајности инструмената/извођачког медијума, као и њихових техничких могућности (pizzicato, „тамна” боја звука, белканто, перкусивни ефекти).

Напредни ниво

Ученик зна историјат, литературу, извођаче и специфичне карактеристике музичких инструмената и састава, што повезује са естетском применом.

Пример задатка:

Одабери **три** инструмента од понуђених који би одговарали за извођење успаваке:
Заокружи слова испред тачних одговора.

а) тимпан	г) пиколо
б) виолончело	д) флаута
в) клавир	ђ) чинеле

Решење: б) виолончело в) клавир д) флаута

Епохе

Музичко-сценска и концертна музика

Основни ниво

Ученик познаје основне карактеристике музике одређених епоха и опште појмове музичко-сценске и концертне музике.

Средњи ниво

Ученик познаје најзначајнија дела и представнике стилских епоха; разуме појмове апсолутне и програмске музике, структуру одређених облика музичко-сценске и концертне музике.

Захтеви на средњем нивоу постигнућа усмерени су ка разумевању одредница програмске и апсолутне музике:

- шта је програм, врсте програма, везу музике и програма, зашто је музика „апсолутна“, шта су њене специфичности, „значања“, како се прати њен музички ток и тако даље.
- познавање структуре облика музичко-сценске и концертне музике: опера–нумере, врсте нумера, симфонија, концерт – ставови или врсте ставова.

Пример задатка:

Повежи наведене композиторе са одговарајућим периодом:

Јозеф Хајдн

Петар Иљич Чајковски

Фредерик Шопен

Волфганг Амадеус Моцарт

Георг Фридрих Хендл

Јохан Себастијан Бах

БАРОК

КЛАСИЦИЗАМ

РОМАНТИЗАМ

Решење: барок: Бах; класицизам: Моцарт и Хајдн; романтизам: Шопен и Чајковски

Напредни ниво

Ученик повезује структуралну и драматуршку (и програмску) димензију музичког дела са естетском применом и историјским контекстом.

Питања која могу да илуструју природу захтева који се односе на знање и разумевање, на овом нивоу постигнућа су: Шта је функција арије, а шта речитатива у оперској драми? Како и зашто опера „звучи“ на одређени начин у различитим историјско–стилским периодима? Да ли је балет исти данас и у 18. веку? Коју функцију има солистичка каденца у концерту? Зашто су ставови осмишљени и распоређени на одређени начин у сонатном циклусу (симфонији или концерту)?

Жанрови

Основни ниво

Ученик познаје основне појмове одређених музичких жанрова.

Примери задатака:

<p>Шта појам „духовно” означава у музици? Заокружи слово испред тачног одговора.</p> <p>а) епски садржај</p> <p>б) духовит садржај</p> <p>в) религиозни садржај</p> <p>г) бајковит садржај</p>
<p><i>Решење:</i> в) религиозни садржај</p>
<p>Музика, чија је главна улога да прати драмску радњу, је:</p> <p>а) забавна</p> <p>б) филмска</p> <p>в) староградска</p> <p>г) џез</p>
<p><i>Решење:</i> б) филмска</p>

Средњи ниво

Ученик разуме специфичне карактеристике жанра, структуралне и драматуршке елементе жанровских примера и њихову естетску функцију.

Напредни ниво

Ученик повезује драматуршке и структуралне жанровске елементе са њиховом естетском применом и доводи у везу са духом времена. Познаје најзначајније светске и националне представнике.

На напредном нивоу ученик треба да:

- разуме суштинске одреднице жанра (на пример, одређење појма *духовна музика* у различитим историјско–стилским периодима, различитим облицима духовне музике, различитим културама, религијским контекстима или поређење реквијема и опела).
- познаје дух времена у којем је жанр настао (на пример, однос званичне цркве и религијска „клима“ тог времена или општи стил уметничког и музичког изражавања).

Народна музика

Основни ниво

Ученик познаје основне појмове народног стваралаштва, контекст настанка српске народне музике, музичке карактеристике и специфичне саставе. Ученик познаје основне појмове српске народне духовне музике (Осмогласник) и основне карактеристике фолклорне музике других народа.

Примери задатака:

Где настаје изворна народна музика?
Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) у граду
- б) на селу
- в) на факултету
- г) у Дому културе

Решење: б) на селу

Која од наведених врста музике има непознатог аутора?

- а) староградска музика
- б) новокомпонована музика
- в) турбо-фолк музика
- г) изворна народна музика

Решење: г) изворна народна музика

Средњи ниво

Ученик повезује изражајне елементе народне музике са контекстом њиховог настанка. Препознаје различите видове српског музичког фолклора по географским карактеристикама.

Пример задатка:

Замисли да си аутор емисије која представља одређену област у Србији. Која карактеристична фолклорна обележја одабираш да би гледалац препознао регион о коме је реч? Заокружи слова испред **три** елемента од понуђених:

а) забавна музика

б) обичаји

в) ношња

г) етно – цез

д) дијалекат

Решење: б) обичаји в) ношња д) дијалекат

Напредни ниво

Ученик разликује старију и новију музичку традицију, аутентичну фолкорну музику од „новокомпоноване“ на основу повезивања музичких, текстуалних, извођачких, социјалних и историјских карактеристика.

Важно је нагласити да у оквиру ове теме не треба вредновати било коју музику као „добру“ или „лошу“. Циљ наставе је да ученици, примењујући своје знање, препознају карактеристике различитих типова музике. То значи да ученици треба да знају на основу чега се одређује припадност типу музике: контекст настанка, сврха, начин и место извођења, тематика текста, профил извођача и одлике публике, што, свакако, подразумева познавање контекста народног живота (обичаји, обреди) и улогу музике у њему.

ОБЛАСТ (2): СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ

Основни ниво	Ученик препознаје основна темпа, динамику, врсту такта, форму и карактер слушаног дела.	Музичка писменост
Средњи ниво	Ученик може да опише карактеристике ритмичке и мелодијске компоненте на основу слушања. Ученик може да опише карактер слушаног примера као резултат садејства опажених музичких компонената.	
Напредни ниво	Ученик повезује опажени карактер слушаног примера са естетском димензијом композиције.	
Основни ниво	Ученик препознаје инструменталне групе, појединачне инструменте и врсте гласова. Ученик препознаје инструменталне и вокалне саставе.	Инструменти, гласови и састави
Средњи ниво	Ученик препознаје карактеристичне технике свирања и певања.	
Напредни ниво	Ученик повезује опажене карактеристике инструмента / извођачког састава са њиховом естетском применом.	
Основни ниво	Ученик препознаје стилску припадност слушаног примера. Ученик може да одреди слушни пример као музичко-сценско или концертно дело. Ученик препознаје везу музичког садржаја примера са ванмузичким програмом. Ученик препознаје основне карактеристике српске музичко-сценске и концертне музике.	Епохе; Музичко-сценска и концертна музика
Средњи ниво	Ученик препознаје структуралне елементе слушаног дела.	
Напредни ниво	Ученик препознаје драмску функцију структуралних елемената и специфичних музичких карактеристика слушаног дела. Ученик препознаје везу стилског, друштвено-историјског контекста и музичких карактеристика слушаног примера.	

Основни ниво	Ученик може да одреди припадност слушаног примера одређеном жанру уметничке музике (дечја, духовна, цез, филмска, популарна, електронска или конкретна).	Жанрови
Средњи ниво	Ученик препознаје основне карактеристике жанра (извођачки састав, садржај, структура, однос музичког и драмског садржаја, начин извођења, музичке и ванмузичке карактеристике). Ученик препознаје карактеристике (музичке и ванмузичке) најзначајнијих дела српске музике из наведених жанрова.	
Напредни ниво	Ученик повезује изражајне карактеристике композиција у оквиру наведених жанрова са историјско-стилским периодом. Ученик повезује структуралне елементе слушаног дела са њиховом драмско-естетском димензијом. Ученик препознаје међусобне утицаје жанрова и може да их одреди.	
Основни ниво	Ученик у слушним примерима разликује народно од уметничког музичког стваралаштва. Препознаје основне карактеристике српске народне духовне музике и фолклорне музике других народа.	Народна музика
Средњи ниво	Ученик препознаје основне карактеристике српске народне музике (обичаје у оквиру којих се музика изводи, извођачке саставе, народне инструменте, народне игре).	
Напредни ниво	Ученик разликује српску ритуалну и забавну народну музику, као и изворну народну музику од „новокомпоноване”. Ученик препознаје карактеристике српске народне музике у уметничкој музици.	

Музичка писменост

Основни ниво

Ученик препознаје основна темпа, динамику, врсту такта, форму и карактер слушаног дела.

Пример задатка:

Слушни пример : Ј. Брамс Мађарска игра бр.5			
Повежи по једну одговарајућу карактеристику мелодије и динамике композиције коју ћеш управо чути			
успављујућа			тихо
уједначена	МЕЛОДИЈА	ДИНАМИКА	средње јако
полетна			пригушено
Решење: мелодија – полетна, динамика – средње јака			

Средњи ниво

Ученик може да опише карактеристичност ритмичке и мелодијске компоненте на основу слушања. Ученик може да опише карактер слушаног примера као резултат садејства опажених музичких компонената.

На средњем нивоу ученик уме да повеже теоријско знање са звучном димензијом музике. Дакле, он може да препозна везу између специфичних музичких елемената и музичког израза (мелодија слушног примера је лирска, драмска или распевана, јер је опажени ритам....., инструменти који учествују у извођењу овог примера су....., учени начин извођења....., и слично).

Напредни ниво

Ученик повезује опажени карактер слушаног примера са естетском димензијом композиције.

На напредном нивоу ученик треба да уочи везу између опажених музичких елемената и естетског израза (на пример: комичан–брзи певајући говор, мистериозан–специфична употреба одређених инструмената или да разуме начин музичког дочаравања и ванмузичког програма).

Инструменти, гласови, састави

Основни ниво

*Ученик препознаје инструменталне групе, појединачне инструменте и врсте гласова.
Ученик препознаје инструменталне и вокалне саставе.*

Средњи ниво

Ученик препознаје карактеристичне технике свирања и певања.

Пример задатка:

Слушни пример: II став Концерта за виолину и оркестар бр.2,
С. Прокофјев

На који начин инструменти изводе ову композицију?

- а) превлачењем гудала
- б) притиском на дирке
- в) удубавањем ваздуха
- г) окидањем жица

Решење: г) окидањем жица

Напредни ниво

Ученик повезује опажене карактеристике инструмента/извођачког састава са њиховом естетском применом.

Као и у захтевима за трећи ниво постигнућа у првој области, ученик треба да повеже изражајне могућности извођачког медијума са одређеним звучним доживљајем (на пример, зашто је патуљак дочаран фаготом, река гудачким инструментима, Ледена Краљица специфичним начином певања и слично). Сада ученик треба на основу слушања да препозна описане елементе и да их повеже у оквиру естетичког контекста конкретног звучног примера.

Епохе

Музичко-сценска и концертна музика

Основни ниво

Ученик препознаје стилску припадност слушаног примера.

Ученик може да одреди слушни пример као музичко-сценско или концертно дело.

Ученик препознаје везу музичког садржаја примера са ванмузичким програмом.

Ученик препознаје основне карактеристике српске музичко-сценске и концертне музике.

Пример задатка:

Слушни пример: “Мала ноћна музика” В. А. Моцарта

Којој уметничкој епохи припада музика коју чујеш?

- а) античком добу
- б) средњем веку
- в) класицизму
- г) модерном добу

Решење: в) класицизму

Средњи ниво

Ученик препознаје структуралне елементе слушаног дела.

На средњем нивоу постигнућа ученик треба на основу слушања, да препозна де-терминишуће карактеристике одређене врсте музике (музичко-сценска или концертна), али и конкретан драматуршки аспект музичког тока (на пример, коју оперску нумеру слуша, став симфоније, солистичку каденцу у концерту).

Напредни ниво

Ученик препознаје драмску функцију структуралних елемената и специфичних музичких карактеристика слушаног дела. Ученик препознаје везу стилског, друштвено-историјског контекста и музичких карактеристика слушаног примера.

На напредном нивоу постигнућа ученик треба, на основу слушања, да одреди драматуршки садржај музичких деоница кроз њихов међусобни музички однос (на пример, љубавни дует или сцена свађе, лудила, као надметање солисте и оркестра). На основу музичких карактеристика слушаног примера (начин извођења, однос текста и музике, специфични извођачки медијум) ученик препознаје ком историјско-стилском периоду дати звучни пример припада. Овај ниво очигледно подразумева висок степен корелације са другим областима знања (историја, ликовна уметност у повезивању слушаног примера са одређеним сликарем или историјским догађајем и личношћу).

Жанрови

Основни ниво

Ученик може да одреди припадност слушаног примера одређеном жанру уметничке музике (дечја, духовна, џез, филмска, популарна, електронска и конкретна).

Пример задатка:

(слушни пример: музика Битлса)

Ком музичком жанру припада овај пример?

Решење: популарна, поп, забавна или слични одговори

Средњи ниво

Ученик препознаје детерминишуће карактеристике жанра (извођачки састав, садржај, структура, однос музичког и драмског садржаја, начин извођења, музичке и ванмузичке карактеристике).

Ученик препознаје карактеристике (музичке и ванмузичке) најзначајнијих дела српске музике из наведених жанрова.

На овом нивоу постигнућа ученик може током слушања музичког примера да препозна, не само о ком жанру је реч већ и да уочи већину музичких и ванмузичких карактеристика које га одређују у ужем смислу (на пример, електрична гитара, бубњеви, карактеристични текст, начин певања или посебни видови варирања теме у специфичном извођењу различитих инструмената). У вези са музиком српских аутора, важно је да ученик препознаје националне карактеристике у оквиру наведених жанрова (програмска тематика, карактеристичне мелодије, ритмички модели/плесови, инструменти или имитација звука народног инструмента, начин извођења и слично).

Напредни ниво

Ученик повезује изражајне карактеристике композиција у оквиру наведених жанрова са историјско-стилским периодом.

Ученик повезује изражајну функцију структуралних елемената са драмско-естетском димензијом слушаног дела.

Ученик препознаје међусобне утицаје жанрова и може да их одреди.

На основу опажених карактеристика музичког примера ученик на напредном нивоу постигнућа може да:

- одреди природу драмске радње коју музика прати/дочарава (филмска музика–ратна, љубавна сцена; однос композитора према одређеној религијској/животној теми–живот после смрти у оквиру духовне музике)
- препозна присуство различитих жанрова у истом музичком примеру (класична музика–реп, џез и класична, духовна, поп музика).

Народна музика

Основни ниво

Ученик у слушним примерима разликује народно од уметничког музичког стваралаштва. Препознаје основне карактеристике српске народне духовне музике и фолклорне музике других народа.

Средњи ниво

Ученик препознаје основне карактеристике српске народне музике (обичаје у оквиру којих се музика изводи, извођачке саставе, народне инструменте, народне игре).

Пример задатка:

За који обичај би везао пример који
ћеш управо чути?

(музички одломак: тужбалица)

Решење: посмртни

Напредни ниво

Разликује српску ритуалну и забавну народну музику, као и изворну народну музику од „новокомпоноване“. Ученик препознаје карактеристике српске народне музике у уметничкој музици.

Пример задатка:

Песма коју слушате припада:
(пример: „Село моје лепше од Париза“)

- а) изворној народној музици
- б) новокомпонованој народној музици
- в) староградској музици
- г) народној духовној музици

Решење: б) новокомпонованој народној музици

ОБЛАСТ (3): МУЗИЧКО ИЗВОЂЕЊЕ

<p>Основни ниво</p>	<p>Ученик може да пева⁵ музички пример од 16 тактова уз тактирање (C-dur) у којој се користе: основне ритмичке вредности, основна темпа, тонске висине од малог g до e₂, основни динамички распон и партитурне ознаке (знаци за понављање, крешендо/декрешендо). Ученик може да пева једноставне дечје, народне и популарне песме.</p>	<p>Основе музичке писмености</p>
<p>Напредни ниво</p>	<p>Ученик може да изведе (пева и свира) песму или музички пример који садржи разноврсне елементе музичке писмености (дурске лествице: C, F, G, D, молске: a и d; ритмичке вредности: триола, синкопа, пунктирани ритам; динамичке вредности: pp-ff; Presto Allegro, Andante, Adagio, Grave; софона, акценти, успоравање-убрзавање, карактер извођења) и да пева у двогласу (укључујући и канон). Ученик може да пева (или свира) одломак из дела различитих жанрова уметничке музике (духовне, цез, филмске). Ученик зна да пева (или свира) одломак из неког дела музичко–сценске и концертне музике (мелодију арије, тему концерта, симфоније, балета). Ученик зна да пева (или свира) музику различитих типова српске фолклорне баштине (календарске, некалендарске, народна духовна музика)</p>	
<p>Основни ниво</p>	<p>Ученик може да свира песму или музички пример од 16 тактова (који садржи основне елементе музичке писмености) на неком од Орфових инструмената или на мелодици, фрули, блок флаути. Ученик зна да свира неко дело из српске фолклорне баштине.</p>	<p>Музички инструменти</p>
<p>Напредни ниво</p>	<p>Ученик зна да свира један или више инструмената и може да изведе одређене специфичности свирања, да прати другог ученика или да свира у мањем саставу у оквирима наставе.</p>	

⁵ Уколико ученик није у могућности да пример изведе певањем, може да свира.

Основни ниво	Ученик може да пева у хору и/или свира у оркестру једноставне песме различитих жанрова. Ученик уме да изведе игру по избору (народну и класичну). Ученик учествује у школским приредбама.	Музички жанрови
Напредни ниво	Ученик (кога је наставник одабрао) може да пева у хору и/или свира у оркестру сложеније композиције различитих жанрова. Ученик зна да изведе основне класичне плесове и српске народне игре.	

Упутство са смерницама за рад

Напомињемо да у области *Музичко извођење* циљ наставног процеса не треба да буде ригидно усмерен ка „чистом“ певању или свирању (прецизном извођењу тонских висина), а поготово то не би требало да буде мерило за вредновање постигнућа. Циљ наставе је да се ученик оспособи да изводи музику сам или са другим ученицима и да му наставни процес омогући да упозна критеријуме адекватног извођења (читање нотног записа, слушни узор извођења датог примера, начин на који сам може извести задат пример) као основне смернице за његов самостални рад (или иницијативу за даље усавршавање). Циљ је да наставни процес, усмерен ка музичком извођаштву резултира жељом ученика да свира и пева и да то и уме.

ОБЛАСТ (4): МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО

Основни ниво	Ученик може да осмисли ритмичку пратњу за један инструмент песме коју зна. Ученик може да ствара мелодију од понуђених мотива, комбиновањем.	Основе музичке писмености
Напредни ниво	Ученик може да осмисли ритмичку пратњу за више инструмената песме коју зна и може да је запише и одсвира. Ученик може да осмисли мању музичку целину (музичку реченицу, период, облике песме), може да је запише и одсвира. Ученик може активно да учествује у импровизовању и компоновању мање музичке целине са наставником.	
Основни ниво	Ученик може да направи инструмент од предмета из свог окружења (из групе: ударачких, трзалачких, дувачких, гудачких).	Музички инструменти
Напредни ниво	Ученик може да направи/нацрта модел задатог инструмента (из свих инструменталних група).	
Основни ниво	Ученик може да одабере ⁶ одговарајући музички пример (од понуђених) за задати историјско-стилски период. Ученик може да одабере ⁶ одговарајући музички пример (од понуђених) за задати драмски оквир (филмска сцена, религиозни текст и слично) Ученик уме да импровизује (певањем/свирањем) одређену мелодију у духу популарне музике.	Музички жанрови
Напредни ниво	Ученик може да осмисли музичку игру ⁷ на основу песме различитих жанрова. Ученик може да компонује одговарајућу мелодију на дати текст духовне тематике, одређени ритмички модел или мелодију у духу џез и популарне музике и осмисли одговарајућу музику за дату филмску сцену. Ученик може да одређену мелодију из репертоара класичне музике варира (певањем/свирањем) у духу: националне, џез, популарне музике.	

⁶ Као да је у улози музичког уредника.

⁷ Драматизација песме која укључује осмишљавање драмских улога, певање (и свирање), кореографију, покрет.

<p>Основни ниво</p>	<p>Ученик може да одабере* адекватне примере (од понуђених) дела музичко-сценске и концертне музике за задати историјско-стилски период. Ученик може да одабере* адекватну музичку нумеру за задату драмску сцену.</p>	<p>Епохе; Музичко-сценска и концертна музика</p>
<p>Напредни ниво</p>	<p>Ученик може да осмисли адекватну музичку нумеру за задату драмску сцену. Ученик може активно да учествује у осмишљавању уметничког догађаја синкретичког садржаја (музика, драма, визуелна уметност, књижевност).</p>	<p>Епохе; Музичко-сценска и концертна музика</p>
<p>Основни ниво</p>	<p>Ученик може да одабере (од понуђених) адекватан пример аутентичне народне музике за задати мотив из народног живота. Ученик може да направи (и нацрта) модел народног инструмента по избору од понуђених предмета из окружења.</p>	<p>Народна музика</p>
<p>Напредни ниво</p>	<p>Ученик може да одабере адекватне примере (од понуђених) за одговарајуће задате догађаје из народног живота (календарски/некалендарски обичаји, географске области и тд.). Ученик може да компонује музику у духу српске народне музике (игре, календарска и некалендарска традиција, и сл.) Ученик може да импровизује (глас/инструмент) одређену народну мелодију у духу оригиналног начина извођења.</p>	<p>Народна музика</p>

Упутство са смерницама за рад

Када је реч о области *Музичко стваралаштво*, изузетно је важно нагласити да у овој сфери наставног процеса вредновање ученичких „продуката“ није препоручљиво, јер може довести до блокирања креативних процеса. Ученик не ствара „добру“ или „лошу“ музику, већ ону која је у складу са задатим оквиром (на пример, осмишљавање мелодије, ритмичке пратње, одређене музичке целине, жанра) и његовим могућностима. Циљ активности у склопу области *Музичко стваралаштво* јесте подстицање, неговање и развијање креативног потенцијала и откривање свега оног што може да буде креација у музици. Откривање тог неизмерно разноврсног спектра могућности захтева примену постојећег знања. Контекст сваке активности у овој области мора бити изразито подстицајан. У току извођења и стварања унутрашње биће ученика се највише експонира и уколико се наставним процесом не руководи адекватно, може доћи до појаве одбојности према наведеним активностима и музици уопште. Као и у сваком другом домену процеса музичког образовања, у основи музичког стваралаштва треба да буде *игра*. У том смислу, навешћемо илустративни пример у оквиру кога су демонстрирани захтеви знања и вештина више дескриптора из области *Музичко стваралаштво* (пре свега 3., 4. и 1.):

Илустративни примери:

1. Одабрати (и осмислити) музику за филм „Аватар“ (или било који филм по слободном избору):

- различите драмске сцене
- музички жанрови
- историјско-стилски оквир
- начин извођења

2. Илустративни примери за дескриптор *народна музика* био би одабир (и осмишљавање, импровизовање) музике која репрезентује календарски и животни циклус (музика која прати пролећне, летње, јесење и зимске обичаје и рођења, венчања, смрти).

Кода

Радња приче је лоцирана у пећини. Људи седе у тој пећини, гледајући у зид пећине на коме не виде ништа до сенке реалних ствари које су заправо иза њихових леђа. Они, у ствари, виде нестварне објекте, сенке, представе тих објеката, не саме објекте. Ти пећински људи верују да су те сенке једине ствари које постоје. Међутим, један од њих се запитао – одакле долазе те представе? Он успева, након много напора, да изађе из пећине. Његов напор кулминира у директном сусрету са Сунцем - извором знања.

Ово је позната *Алегорија о пећини* античког грчког филозофа Платона. Многи филозофи су елаборирали ову причу истичући да се човек који је изашао из пећине вратио у њу. Већина истиче да су пећински људи убили човека који се вратио у пећину да им објасни да они заправо виде само сенке. Можда се прави заплет налази у интерпретацији једног од највећег филозофа након Аристотела, али у арапском свету, Ал-Фарабија: суштина није у ослобађању душе од осенчене пећинске егзистенције, већ у томе да се човек мора вратити у пећину и научити да комуницира са пећинским људима на начин на који они заиста могу да разумеју, да би и они имали прилику да искусе Сунце.

Питање је: *Шта би било када би Орфеј ушао у Пећину?*

Координатор:

Ана Тупањац, МШ „Коста Манојловић”, Земун

Чланови радне групе:

др Бланка Богуновић, Институт за педагошка истраживања, Београд

мр Нада Ивановић, Факултет музичке уметности, Београд

Јелена Ђуровић, ОШ „Франце Прешерн”, Београд

Зорица Тубин, ОШ „Мирослав Антић”, Београд

Драгана Нешић, ОШ „Филип Вишњић”, Београд

Стручни консултанти:

др Дијана Плут, Институт за психологију Филозофског факултета Универзитета у Београду

Gerben van Lent, Education Testing Service, Europe

George Bethell, Education Testing Service, Europe

Algirdas Zabulionis, Education Testing Service, Europe

Група за статистичку анализу:

др Јованка Вукмировић

Јелена Пантић

Јелена Николић

Бранислава Џида

Лектура и коректура:

мр Александра Станић

Тања Трбојевић

Дизајн:

Мирослав Јовановић

Тираж: 2000

